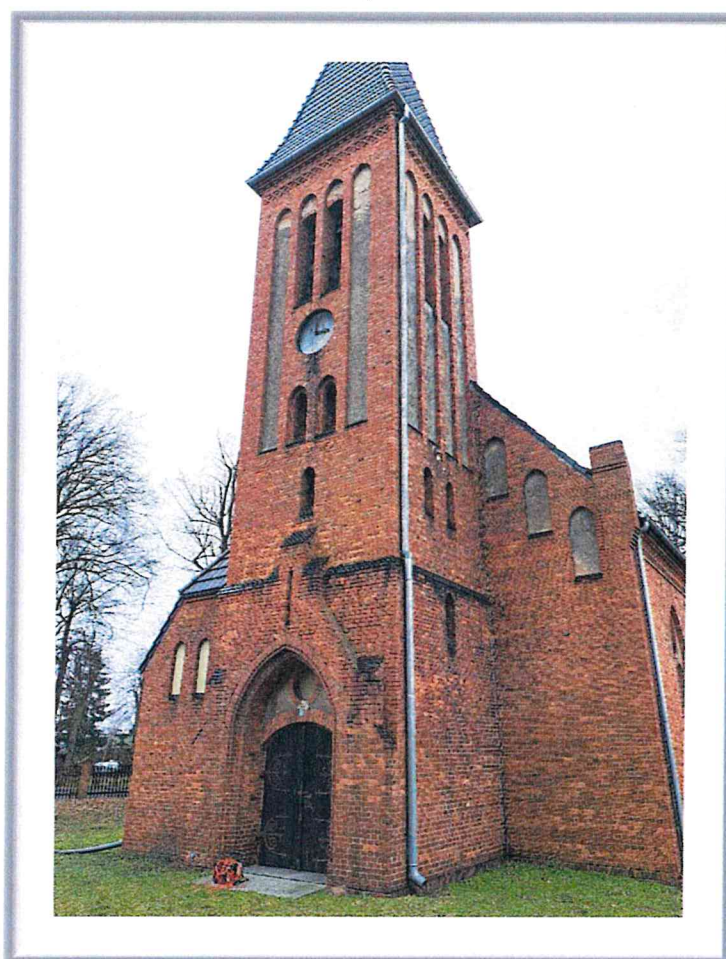

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO W RYCZYWOLE
(1896-1898)

Poznań / Toruń

luty 2024

Opracowanie: Ludwik Rumiński,
nr dyplomu ~~1400/179588/2015~~ ^{Wojewódzki} 1400/179588/2015
Ochrony Zabytków w Poznaniu
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Uzgodniono ze stanowiska konserwatorskiego
Załącznik do pisma/decyzji/postanowienia/rozwożenia
z dnia 05.07.2024 Nr 502/2024/A
Rece Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
mgr Jolanta Goszczyńska

Spis treści

1.0 INFORMACJE WSTĘPNE	3
1.1 RODZAJ OBIEKTU	3
1.3 INFORMACJA O OCHRONIE KONSERWATORSKIEJ	3
2.0 INFORMACJE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA	3
2.1 PODSTAWA OPRACOWANIA	3
2.2 ZLECAJĄCY	3
2.3 PRZEDMIOT OPRACOWANIA	3
3.0 ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH	3
5.0 STAN ZACHOWANIA	6
5.1 CEGLANY WĄTEK	6
5.2 PARTIE TYNKOWANE	6
6.0 PROPONOWANY PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH	7
6.1 TYNKI WEWNĘTRZNE WIEŻY	7
6.2 WĄTEK CEGLANY	8
7.0 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	11

1.0 INFORMACJE WSTĘPNE

1.1 RODZAJ OBIEKTU

Budynek murowany z cegły ceramicznej, wzniesiony na rzucie prostokąta, z trójkątnie zamkniętym prezbiterium. Orientowany, z wieżą od zachodu. Nawa główna kryta dachem dwuspadowym, wieża ostrosłupowym hełmem, prezbiterium dachem wielopołaciowym. Wieżba dachowa widoczna od wewnątrz, sklepienie w prezbiterium krzyżowe, prezbiterium oddzielone od korpusu łukiem tęczowym. Zachowała się częściowo stolarka drzwiowa. Wewnątrz zachowane pozostałości szafy organowej, elementów boazerii oraz empora muzyczna w przęśle zachodnim.

1.2 LOKALIZACJA

Ul. Czarnkowska 24
64-630 Ryczywół

1.3 INFORMACJA O OCHRONIE KONSERWATORSKIEJ

Obiekt wpisany do rejestru zabytków nieruchomych woj. Wielkopolskiego wpisem 537 /Wlkp/A z dn. 28.08.2007 roku

2.0 INFORMACJE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA

2.1 PODSTAWA OPRACOWANIA

1. wizja lokalna
2. dokumentacja fotograficzna (Ludwik Rumiński)
3. Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa (B. Krzyślak 2001)

2.2 ZLECAJĄCY

P.W.N. Projektowanie Wykonawstwo Nadzory Marcin Chmielewski

2.3 PRZEDMIOT OPRACOWANIA

3.0 ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

Głównym celem planowanych działań konserwatorskich jest zatrzymanie postępujących procesów degradacji wraz z utrwaleniem substancji zabytkowych, przywróceniu walorów estetycznych, a także doprowadzeniu obiektu do dobrego stanu technicznego, wraz z zabezpieczeniem przed niszczącym działaniem czynników atmosferycznych.

Wszelkie prace uwzględnione w programie konserwatorskim należy wykonać zgodnie z zasadami sztuki budowlanej i konserwatorskiej pod nadzorem dyplomowanego konserwatora zabytków. W związku z planowanymi pracami adaptacyjnymi empory należy wykonać te prace, które miałyby na celu przywrócenie konstrukcji odpowiedniej wytrzymałości mechanicznej wraz z wymianą zdegradowanych elementów

stosując zasadę minimalnej, koniecznej ingerencji w zabytkową strukturę obiektu.

Wszelkie zmiany technologii i techniki mogące pojawiać się na etapie wykonawczym należy uzgadniać z WKZ w Poznaniu.

4.0 OPIS FORMALNY ORAZ STAN ZACHOWANIA

Kościół usytuowany w zachodniej części miejscowości, na terenie dawnej wsi Łopiszewo, po wschodniej stronie ulicy Czarnkowskiej. Budowla została wzniesiona w latach 1896-1898 w stylu neogotyckim. Po 1945 roku przeszedł na własność Skarbu Państwa i pełnił funkcję między innymi magazynu. Od tego czasu nieużytkowany. W latach 70 -tych spłonęła zakrystia, w kolejnych latach rozebrano hełm wieży. W 2015 roku w wyniku prac budowlano-konserwatorskich odbudowano partię prezbiterium oraz wykonano nowe zadanie wraz z uzupełnieniem ubytków konstrukcji więźby.

Kościół murowany z cegły, wewnątrz pierwotnie otynkowany. Kościół na rzucie prostokąta, z krótkim, węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium, do którego od północy przylega kwadratowa zakrystia, usytuowana w linii naw bocznych. Korpus jednonawowy, czteroprzęsłowy. Od północy do korpusu przylega masyw wieżowy, z wieżą na osi, od północy z niższym aneksem. Kościół dostępny od północy, przez otwór drzwiowy na osi północnej ściany kruchty podwieżowej. Od zachodu przez kruchty zakrystii. Więźba drewniana odkryta. Dach kryty dachówką ceramiczną, w ciemnym odcieniu

Bryła kościoła rozczłonkowana, zdominowana jest przez wysoką, prostokątną wieżę w fasadzie zachodniej, zwieńczoną ostrosłupowym hełmem. Korpus nawowy, przykryty dachem dwuspadowym. Prezbiterium i zakrystie przykryte dachem wielopołaciowym. Elewacje ceglane, z detalem architektonicznym ceglanym oraz tynkowanym wypełnieniem blend.

Fasada trójczołowa, niesymetryczna z wysoką wieżą na osi. Wieża trójkondygnacyjna, o różnej liczbie osi w poszczególnych kondygnacjach. W przyziemiu wieży, na osi ostrosłupowy portal o profilowanych, rozglifionych ościeżach zawierający główne wejście do kościoła. Otwór drzwiowy zamknięty łukiem odcinkowym, powyżej tynkowany tympanon zawierający dodatkowo okulus. Przyziemie wieży na osi środkowej zwieńczone wimpergą, o schodkowym zakończeniu, powyżej na osi szczelinowe okno. Na zakończeniu pierwszej kondygnacji uskok nakryty cegłą glazurowaną.

Na wysokości drugiej kondygnacji ściana wieży rozczłonkowana pojedynczym, półkoliście zwieńczonym oknem na osi (po stronie zachodniej) a także dwoma bliźniaczymi oknami po stronie południowej. Powyżej dwa ostrosłupowe okna w schodkowej wnęce ujęte zostały dwiema blendami, które biegną do wysokości trzeciej kondygnacji. Powyżej otworów okiennych, na osi kolistą tarczą zegara. Ściany północna oraz

południowa wieża, na poziomie drugiej kondygnacji pozbawione są otworów okiennych. Trzecia kondygnacja zwiera parę podłużnych, prostokątnych wnęk okiennych zakończonych ostrołukiem ujętych wspomnianymi blendami. Okna wyposażone w drewniane żaluzje. Otwory okienne nieco niższe niż wnęki zamknięte zostały łukiem odcinkowy. Pod każdym z otworów parapet z cegły glazurowanej. Kondygnacja zamknięta jest dekoracyjnym, ceglany fryzem, powyżej profilowany gzyms konsolkowy.

Elewacja na zamknięciu zachodniej ściany nawy dwustrefowa, złożona z niskiego ceglano-cokołu oraz schodkowego szczytu ze słupkami sterczynowymi, zawierającego dodatkowo trzy ostrołukowo zamknięte, tynkowane blendy.

Elewacje boczne, tj. północna i południowa, analogiczne, dwu oraz trójczłonowe (w części pierwszego przęsła). Osie wyznaczone przez pojedyncze , ostrołukowe okna, wypełnione prostym, ceglany maswerkiem, złożonym z dwóch lancet i kolistej rozety. W pierwszym przęsle pod oknem umieszczono półkoliste , ślepe biforium. Parapety wykonane z ciemnozielonej cegły glazurowanej. Elewacja zwieńczona ceramicznym ,ceglany gzymsem, poniżej ceglany fryz , który biegnie na szerokości nawy.

Ściana szczytowa na zamknięciu korpusu od strony wschodniej zakończona pojedynczą, ażurową sygnaturką oraz dwoma oknami szczelinowymi na osi.

Elewacje prezbiterium jednoosiowe , skośne ściany prezbiterium z pojedynczym ostrołukowym oknem. W koronie muru uwagę zwraca brak gzymsu, powyżej połąć dachu. Osie ścian flankowane przez uskokowe przypory z ceramicznymi nakrywami.

Elewacja kruchty w formie wertykalnego prostokąta, na niskim cokole, analogicznym jak w fasadzie, jednokondygnacyjna, jednoosiowa, od wschodu z parą okien zamkniętych łukiem odcinkowym, po stronie północnej pojedyncze okno o analogicznej formie.

Wnętrze kościoła pierwotnie tynkowane, wieszarowa więźba dachowa otwarta do wnętrza. We wnętrzu zachowana tynkowana mensa oraz podstawa pod ambonę .Zachował się sam korpus ambony, pozbawiony płycin. Od zachodu, w pierwszym przęsle umieszczona empora muzyczna wsparta na dwóch słupach. Konstrukcja empory wsparta na dwóch słupach posadowionych na kamiennej, wielobocznej podstawie chroniącej przed bezpośrednim kontaktem z wilgocią. Miecze połączone ze słupami oraz oczepem pod kątem 45 stopni. Wszystkie wspomniane elementy konstrukcji, w tym czoła belek stropowych profilowane , pokryte polichromią. Dominuje kolorystyka w odcieniach brązu ,czerwieni oraz błękitów. Balustrada empory 12 sto przeszłowa zamknięta od góry pulpitem. Konstrukcja wykonana z drewna iglastego.

5.0 STAN ZACHOWANIA

Ogólny stan zachowania obiektu jest zróżnicowany pod względem technicznym i estetycznym. Głównym czynnikiem mającym na to wpływ jest miejscowe zawilgocenie murów, będące konsekwencją podciągania kapilarnego oraz niszcząca działalność wody opadowej, wynikająca z niedostatecznego zabezpieczenia budynku oraz braku bieżącej profilaktyki. Lokalnie zawilgocone mury zasiedlone są przez bardzo liczne mikroorganizmy, głównie bakterie, grzyby strzępkowe i promieniowce. Dodatkowo we wnętrzu kościoła widoczna jest wyraźna aktywność owadów. Przez lata obiekt był nie użytkowany a nieszczelność dachu doprowadziła w skrajnych przypadkach do całkowitej degradacji materiału konstrukcyjnego a w wyniku biokorozji i różnic wilgotnościowych zaszły w strukturze drewna zmiany wytrzymałościowe, techniczne, ale również estetyczne pod kątem struktury barwy i kształtu.

5.1 WĄTEK CEGLANY

Powierzchnie ceglanych murów lokalnie są zabrudzone, z ciemnymi nawarstwieniami brudu (fałszywą patyną) w tym o charakterze sadzastym, pochodzącego z zanieczyszczeń atmosferycznych. Ponadto widoczne są miejscowe wykwyty soli oraz porażenie biologiczne szczególnie w obrębie miejsc, które regularnie zamakają , w tym wskutek nieprawidłowego odprowadzenia wody opadowej. Dodatkowo zauważalne są nieznaczne ubytki cegieł (w zakresie >10 % powierzchni całkowitej) spękania i rozluźnienie wiązań zapraw powstałe w skutek działania wody opadowej, niskich temperatur oraz rozwoju roślin. Spoinowanie ceglanego wątku zachowane w stanie zróżnicowanym, spoina w miejscami ma słabą adhezję do podłoża, osypuje się. Lokalnie mur pozbawiony spoinowania. W uzupełnieniach ubytku wątku ceglanego lokalnie zwraca uwagę nieznaczna różnica w kolorystyce. W partii portalu widoczne uszkodzenia mechaniczne ceramicznego materiału. Zakrystia odbudowana w wyniku prac budowlano – konserwatorskich z 2015 roku.

5.2 PARTIE TYNKOWANE

5.2.1 TYNKI ZEWNĘTRZNE

Tynki w partii blend okiennych lokalnie pouzupełniane, w pozostałych widoczny znaczny stopień degradacji. Partie tynkowane wykonane zaprawami cementowymi miejscami osypują się odsłaniając ceglany wątek.

6.0 PROPONOWANY PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

6.1 PARTIE TYNKOWANE BLEND OKIENNYCH ZEWNĘTRZNYCH

Proponowany program prac obejmuje prace budowlano-konserwatorskie przy powierzchniach tynkowanych oraz detalu wykonanego z kamienia naturalnego. Prace przy obiekcie powinny zostać przeprowadzone przez firmę konserwatorską lub budowlano-konserwatorską, która posiada osobę z uprawnieniami do kierowania prac przy obiektach zabytkowych. Według zaleceń WUOZ pracami powinna kierować osoba, która ukończyła studia drugiego stopnia lub jednolite studnia magisterskie, w zakresie konserwacji i restauracji dzieł sztuki lub konserwacji zabytków oraz która po rozpoczęciu studiów drugiego stopnia lub po zaliczeniu szóstego semestru jednolitych studiów magisterskich przez co najmniej 9 miesięcy brała udział w pracach konserwatorskich i restauratorskich.

1. Sporządzenie dokumentacji fotograficznej obrazującej stan zachowania elewacji przed przystąpieniem do prac budowlano-konserwatorskich.
2. Prowadzenie na bieżąco dokumentacji fotograficznej i opisowej dotyczącej przebiegu działań budowlano-konserwatorskich.
3. Dezynfekcja powierzchni tynkowanych. Zabieg dezynfekcji należy przeprowadzić przez natrysk preparatem biobójczym (np. 1,5% roztworem Preventolu RI 80, BFA Remmers, Algicid Keim lub równoważnym)
4. Skucie zawilgoconych oraz zdegradowanych partii wypraw tynkarskich oraz wykucie luźnych oraz zdegradowanych spoin w obrębie ceglanego wątku.
5. Wykonanie przemurowań i naprawa odsłoniętego wątku ceglanego, prace te należy wykonać przed tynkowaniem. Ewentualna stabilizacja struktury muru poprzez zespolenie pęknięć i odspojień metodami tradycyjnymi poprzez przemurowanie oraz w koniecznych przypadkach z zastosowaniem technologii firmy HILTI lub Fischer, przy użyciu nierdzewnych kotew wklejanych żywicami sztucznymi w otulinie z metalowej siatki. W szczególności należy sprawdzić stan zachowania nadproży.
6. Wzmocnienie podłoża przed ponownym tynkowaniem odpowiednio dobranym preparatem. W przypadku silnie pudrujących się partii tynków zabieg powtórzyć. Wszystkie prace prowadzić w całodobowych temperaturach dodatnich +5 stopni C, szczególnie przestrzegać zaleceń producentów. Proponuje się zastosowanie gruntu Aqua Forte – Optolith lub równoważnego gruntu głęboko

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
61-834 Poznań, ul. Św. Józefa 2
tel. (61) 852-80-03, 852-80-04
fax (61) 852 80-02
NIP 778-10-33-758, Regon 004847816

penetrującego.

7. Wykonanie nowych tynków z zastosowaniem tynków wapiennych (Optolith RenoPutz a następnie TrassPutz KEIM -Kalkputz lub innych producentów o zbliżonych parametrach) W przypadku lokalnych ubytków tynków pierwotnych, należy zastosować analogiczne zaprawy lub szpachle.
8. Malowanie powierzchni tynkowanych paroprzepuszczalną, odporną mechanicznie oraz na działanie promieni UV. Proponuje się zastosowanie farby żelazo-krzemianowej OPTOMAL Silisan – Plus lub np. SOLDALIT (KEIM) proponowana kolorystyka 1168 wg. wzornika Optolith ColorSystem. Należy przygotować próbkę rozmalowania do akceptacji przez przedstawiciela WUOZ w Poznaniu.

6.2 WĄTEK Ceglany

1. Sporządzenie dokumentacji fotograficznej obrazującej dokładny stan zachowania przed przystąpieniem do prac konserwatorskich.
2. Sprawdzenie szczelności systemu odprowadzającego wodę oraz drożność rur spustowych, usunięcie ewentualnych przyczyn zawilgocenia.
3. Dezynfekcja partii muru po usunięciu porostów i mchów. Proponuje się zastosowanie preparatu Biotin R , 2 – 5 % w rozpuszczalniku organicznym (ewentualnie Lichenicyda)
4. Wykonanie prób na usuwanie zanieczyszczeń powierzchniowych oraz niezespoleń z powierzchnią materiału budowlanego nawarstwień. Bez naruszania warstwy ogniowej, cegły. Metoda strumieniowości (Remmers Rotec).
5. Usunięcie luźnych i zdegradowanych partii tynków. Jednocześnie pozostawienie i wzmocnienie tynków historycznych o ile się zachowały. Usunięcie mechaniczne poprzez wykucie, cementowych wtórnych spoin i wypełnień szczelin dylatacyjnych pochodzących z różnych okresów chronologicznych, o niewłaściwych cechach technologicznych oraz walorach estetycznych.
6. Wzmocnienie strukturalne i konsolidacja z podłożem spodnich historycznych tynków historycznych, o ile się zachowały z zastosowaniem spoiw na bazie estrów kwasu krzemowego z wypełniaczem kwarcowym (Remmers KSE 500 STE + Füllstoff A, B,). Krawędzie tynków zabezpieczyć za pomocą opasek z zaprawy mineralnej.

7. Wzmacnianie strukturalne cegieł o osłabionej strukturze poprzez nasączenie preparatem, na bazie estrów kwasu krzemowego (Remmers KSE 300).
8. Wzmacnianie strukturalne oryginalnych zdeintegrowanych, osypujących się, spoin (Remmers KSE 500E)
9. Naprawy wątku – przemurowania szczególnie w obrębie wejścia do kościoła od strony północnej. Zakres tych prac będzie możliwy do oszacowania na etapie wykonawczym. Należy zastosować cegły o wymiarach, teksturze, kolorze i parametrach technicznych zbieżnymi z cechami cegieł oryginalnych. Prace murarskie wykonać z wykorzystaniem zapraw mineralnych.
10. Naprawy wątku - spękania. Wypełnienie szczelin zaprawą mineralną oraz stabilizacja spękań kotwami ze stali nierdzewnej Kotwy osadzone w spoinach skośnie do szczeliny spękania w rozstawie co pięć warstw cegieł.
11. Naprawy ubytków pojedynczych cegieł zniszczonych powyżej 50% objętości pojedynczej cegły lub w przypadku kształtek czy cegieł glazurowanych. Wykucie cegły zniszczonej i wmurowanie nowej. Do prac murarskich proponuje się zastosować zaprawę mineralną Optosan Trassmortel.
12. Naprawy drobnych ubytków cegieł - do 50% objętości pojedynczej cegły. Kity mineralne barwione w masie do koloru oryginału. Proponuje się zastosowanie wapienno – trasowej zaprawy do uzupełniania ubytków w cegle Optosan NSR.
13. Uzupełnianie ubytków spoin zaprawą mineralną na bazie spoiw powietrznych, trasowych barwionych w masie wg. przyjętej i zaakceptowanej kolorystki. Opracowana fakturalnie i kształtowana zgodnie z fakturą, sposobem kształtowania oraz stanu zachowania spoiny historycznej. Proponuje się zastosowanie wapienno-trassowej zaprawy Trassfuge – Optosan nr 52, ewentualnie zastosowanie zaprawy do spoinowania o podobnych parametrach i właściwościach fizyko-chemicznych.
14. Uzupełnienia tynków w miejscu ich występowania. Zgodnie z techniką i technologią oryginału. Tynki wapienne lub wapienno-trassowe. Należy dopasować grubość warstw i sposób opracowania zgodny z oryginałem dla danej partii elewacji. Proponuje się zastosowanie wapienno-trassowej zaprawy Renoputz Optosan oraz w partiach zatarć albo mniejszych uzupełnień Trassfeinputz
15. Lokalna korekta kolorystyczna uzupełnień oraz partii elewacji o trwale zmienionej kolorystyce.

Proponuje się zastosowanie farb laserunkowych o spoiwie mineralnym Restaurolasur-KEIM.

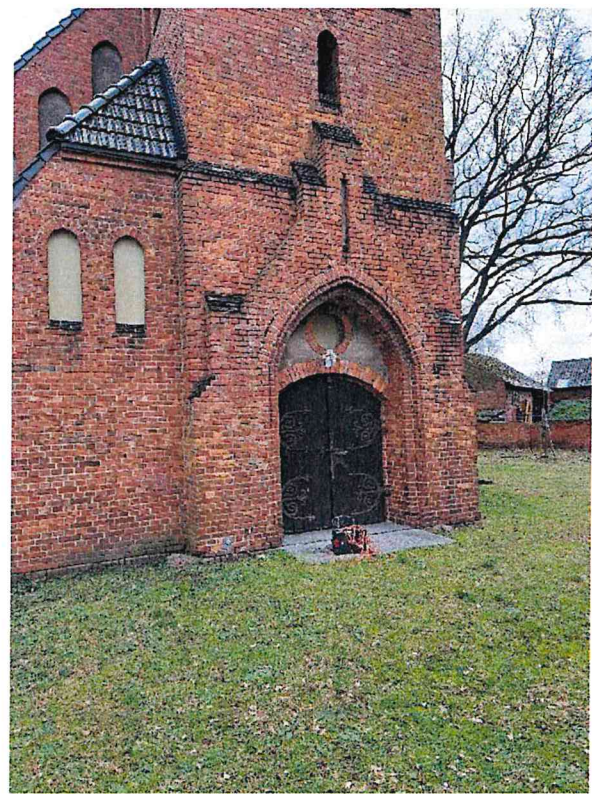
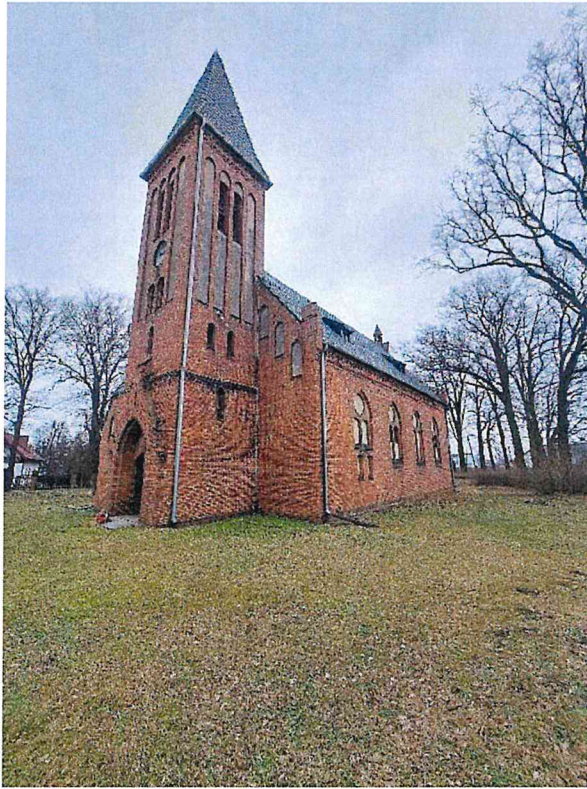
16. Elementy stalowe w obrębie elewacji proponuje się oczyścić mechanicznie z luźnych produktów korozji. Następnie zabezpieczyć powierzchnię przy użyciu inhibitora korozji. Proponuje się zastosowanie preparatu R-stop (firmy APP).
17. Proponuje się wykonać hydrofobizację cegieł w obrębie powierzchni poziomych narażonych na bezpośrednie działanie deszczu i zalegającego śniegu takich jak nakrywy przypór.
18. Sporządzenie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej .

6.3 ELEMENTY DEKORACJI WYKONANE Z CEGŁY GLAZUROWANEJ

1. Wykonanie prób na usuwanie zanieczyszczeń powierzchniowych oraz niespolonych z powierzchnią materiału budowlanego nawarstwień. Bez naruszania warstwy ogniowej, cegły. Należy wybrać metodę najmniej inwazyjną.
2. Naprawa ubytków pojedynczych cegieł zniszczonych powyżej 50% objętości pojedynczej cegły lub w przypadku kształtek czy cegieł glazurowanych. Wykucie cegły zniszczonej i wmurowanie nowej o kolorystyce oraz wymiarach zbliżonych do cegły pierwotnej. Do prac murarskich proponuje się zastosować zaprawy mineralne.
3. Naprawa ubytków cegieł - do 50% objętości pojedynczej cegły. Kity mineralne barwione w masie do koloru oryginału. Proponuje się zastosowanie wapienno – trasowej zaprawy do uzupełniania ubytków w cegle Optosan NSR. Należy opracować powierzchnię uzupełnienia w nawiązaniu do faktury cegły pierwotnej , bez próby imitacji powierzchni glazurowanej.
4. Lokalna korekta uzupełnień ubytków cegieł z zastosowaniem farb laserunkowych. Scalenie kolorystyczne wykonać należy w granicy ubytku.

Wejerdzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
61-834 Poznań, ul. Św. Józefa 2
tel. (61) 852-30-03, 852-80-04
fax (61) 852-80-02
NIP 778-10-33-758, Regon 004847816

7.0 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Zdj. 1-2 Ogólny stan zachowania budynku od strony zachodniej oraz południowo-zachodniej.

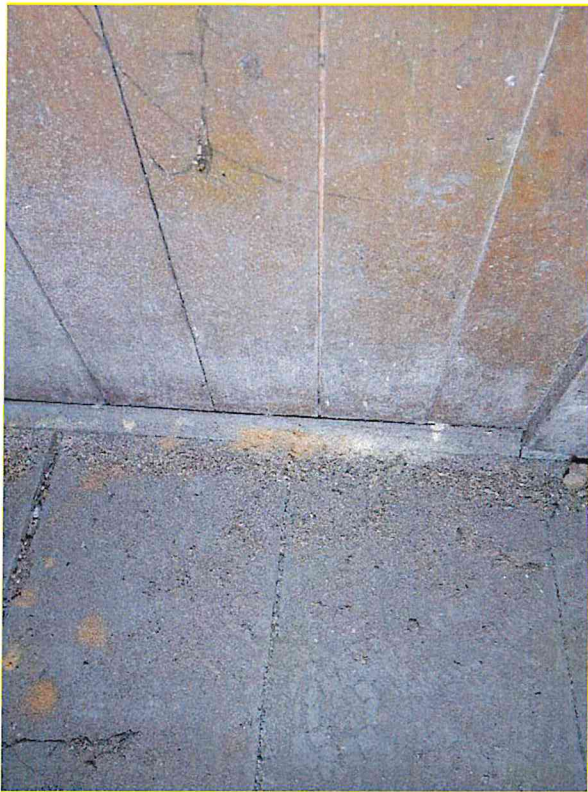
Zdj. 3-4. Ogólny stan zachowania budynku od strony wschodniej, prezbiterium odbudowane zostało w 2011 roku.

Zdj. 5-6 Ogólny stan zachowania elementów drewnianych w obrębie empory muzycznej.

Zdj. 7-8. Ogólny stan zachowania elementów stropu empory muzycznej.

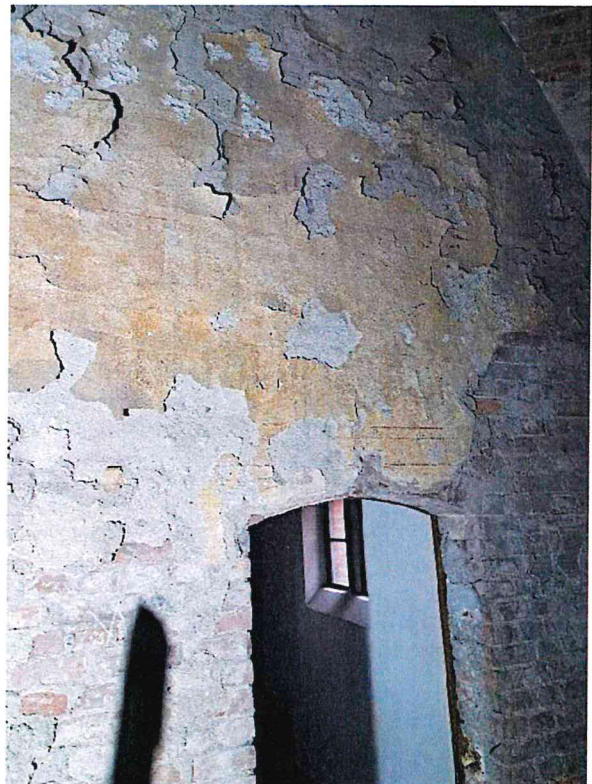
Fot 9-10. Stan zachowania elementów drewnianych empory oraz konstrukcji stropu. Widoczna znaczna aktywność owadów.

Zdj. 11-12. Stan zachowania detalu w partii empory muzycznej. Elementy te zachowały swoje pierwotne opracowanie malarskie a także czytelny rysunek detalu snycerskiego.

Zdj. 13-14 . Fragment zachowanych oryginalnych powłok malarskich w obrębie prezbiterium. Polichromie ścienne zachowane w stanie złym , miejscami patronowy ornament nieczytelny. Warstwa malarska w znacznej partii ma tendencję do osypywania się.

Fot. 15-16. Stan zachowania tynków w obrębie ścian prezbiterium. Widoczna znaczna degradacja oraz ubytki zapraw.

Zdj. 13-14 . Ogólny stan zachowania drzwi wejściowych, które zachowały swój pierwotny charakter. Konstrukcja drzwi ramowa , opierzenie stanowią pionowo ułożone deski.

Fot. 15-16. Stan zachowania elementów chrzcielnicy oraz fragment boazerii ściennej. Widoczna znaczna aktywność owadów.

Fot 17. Stan zachowania schodów znajdujących się w aneksie wieżowym. Schody wymagają całkowitej rekonstrukcji.